

Žezlo moći

Takozvana Turovićeva igla je mnogo više od arheološkog otkrića. Moderna metalurgija ne poznaje tehnologiju kojom je napravljen ovaj predmet sa Hisara 07. februar 2002.

Početak januara, novine su objavile gotovo neverovatnu vest: na arheološkom lokalitetu Hisar, u samom centru Leskovca, pronađena je "igla" dugačka 64,5 santimetara stara oko 33 veka. Ova igla, još neutvrđene namene, ne bi bila toliko zanimljiva da nije napravljena od nerđajućeg čistog gvožđa, savršenijom metalurškom tehnologijom od današnjel?

Ubrzo je shvaćeno da leskovačko otkriće prevazilazi arheološka interesovanja, pa se, ubuduće, rezultati istraživanja na tzv. Turovićevoj igli neće objavljivati, jer "mogu biti od strateškog značaja za našu državu".

Embargo na hisarsko čudo

Igla je, za sada, u jednom sefu, u Arheološkom institutu u Beogradu. Tamo nam je i pokazana, a u kabinetu dr Milorada Stojića razgovaramo o hisarskom otkriću. Stojić kaže: "U septembru 1999. godine obavili smo mala arheološka iskopavanja na lokalitetu Hisar u Leskovcu, takoreći, u samom centru grada. Tom prilikom, pronašli smo višeslojno naselje brnjičke kulturne grupe koja se razvija od oko 1300. do 1050. godine pre naše ere. I to je bilo prvo istraženo naselje ove kulture koja je teritorijalno obuhvatala Pešter, Rašku, oblast Kosova, basen Južne Morave, Pčinjski basen, a konstatovani su prodori ove brnjičke zajednice u dolinu Strume, kao i u Trakiju. Na lokalitetu u Leskovcu, dokumentovan je celokupan razvoj ove kulture."

Kako je nađena igla?

- Posle ovih iskopavanja, jedan od radnika, Šćepan Turović, u najdubljem delu profila je u jednoj našoj sondi, pronašao predmet od gvožđa u obliku velike igle, dužine 64,5 santimetara. Pozicija u kojoj je nađena i njena tipološka sličnost sa istovremenim bronzanim predmetima, na primer, sa iglama s lokaliteta Glasinac u istočnoj Bosni i sa Kosova, uverila nas je da je reč o autentičnom predmetu brnjičke kulturne grupe, sa samih njenih početaka, to jest, oko 1300. godine pre naše ere", kaže dr Stojić.

Bila bi to veoma lepa vest za arheologiju, dodaje Stojić, i sve bi se, verovatno, završilo pojavom igle na naslovnoj strani nekog časopisa za arheologiju. Ali rezultati analiza koji su obavljani u Nuklearnom institutu u Vinči i u laboratoriji smederevske železare "Sartid", ukazale su da predmet ima "neka izuzetna svojstva". Naime, tzv. metodom energetske disperzije iks-fluorescentne spektroskopije utvrđeno je da je "igla načinjena od čistog gvožđa, to jest, da u njoj ni u tragovima nema primesa drugih metala (!?) što je "čini izuzetnom u globalnim svetskim razmerama". Ovo nam je, sem arheologa dr Stojića, potvrdila i dr Mirjana Marković koja je i radila analizu igle u Vinči. Ona je, kratko i odlučno, rekla: "Makrokomponenta igle je gvožđe i nijedan drugi metal nije detektovan!"

Poznato je da, u zemaljskim uslovima takvi predmeti od čistog gvožđa, do sada, nisu proizvedeni, bar, koliko istorija pamti?

- Da, to je tačno. Zato smo, u prvi mah, pomislili da je reč o meteoritskom gvožđu, ali ta mogućnost je odbačena, jer meteoritsko gvožđe obavezno prati nikl, a na našoj igli nikl nije registrovan! Da bismo otklonili svaku sumnju u kvalitet igle sa Hisara, posle Vinče, ponovili smo analize i u smederevskom 'Sartidu'. U 'Sartidu' je analiza vršena americijumom, a u Vinči sa kadmijumom. Uobičajeno je da ovakve probe traju kratko do desetak minuta. Međutim, ova naša igla testirana je 75 000 sekundi, u prvom vinčanskom eksperimentu, a u drugom, smederevskom, 100 000 sekundi što isključuje svaku mogućnost greške, kaže Stojić.

Šta je još utvrđeno?

- Drugo bitno, i na prvi pogled, prepoznatljivo svojstvo igle je što na njoj nema ni u tragovima korozije! Dakle, metalurzi 13. veka pre naše ere proizveli su predmet od čistog, plemenitog, dakle, i nerđajućeg gvožđa. Snimak, načinjen ultramodernim rendgenom u 'Sartidu', pokazuje da je predmet sačinjen od savršeno kompaktnog gvožđa u kome nema ni najmanje pukotine, niti tragova korozije! Da bi se otklonila svaka sumnja o predočenoj ekspertizi, u istoj vinčanskoj aparaturi, testiran je i američki etalon gvožđa, poluga od navodno elementarnog gvožđa o čemu postoji atest na ambalaži. Analiza je, pak, pokazala da u ovom, američkom etalonu, osim gvožđa ima i drugih metala, tako da se, sada, može postaviti pitanje:

Američki etalon

Ko je kome etalon? Američki etalon leskovačkoj igli ili obrnuto?

Stojić dodaje da su u toku hemijske analize koje će pokazati šta "Turovićeva igla" osim gvožđa još sadrži, ali, bez sumnje, utvrđeno je da drugih metala u igli nema. I tu stižemo do embarga na dalje obaveštavanje javnosti o "Turovićevoj igli". Jer, igla će biti "predmet dugoročne naučne pažnje pošto je, očigledno, da taj predmet, pored ostalog, sadrži i formulu o trajnoj zaštiti od korozije".

Identifikacija ove formule, kaže Stojić, imala bi dalekosežne ekološke posledice u najboljem smislu reči. Drugim rečima; dobilo bi se "večito" gvožđe, to jest, nerđajuće gvožđe moglo bi, beskrajno, da se reciklira i iznova prerađuje. Time bi se znatno smanjio utrošak energije u dobijanju gvožđa koje je i dalje vodeća tehnološka sirovina i ove postindustrijske ere.

Da li je neko, već, pokušao da proizvede "večito" gvožđe?

- Poznato je da su Rusi, sedamdesetih godina, u eri sovjetske kosmičke ekspanzije, nastojali da, u vasionkim uslovima, proizvedu čisto gvožđe i bez primesa ostalih metala. Da li su u tome potpuno uspeali o tome šira naučna javnost nije upoznata, kaže Stojić.

Ruski istoričar nauke dr Aleksandar Gobrovski tvrdi da je u vremenu koje savremena nauka naziva praistorijom, na Zemlji postojala visoko razvijena civilizacija koja je stradala u katastrofi kosmičkih razmera, najverovatnije, od udara komete ili meteorita o Zemlju. Ali Gobrovski tvrdi da je ta visoko razvijena civilizacija uspela da odabranim pojedincima ili grupama manje razvijenih naroda prenese deo svojih visokih znanja. I pre arheološkog čuda iz Hisara otkrivani su predmeti od čistog i nerđajućeg gvožđa za čiji nastanak i postojanje nije bilo racionalnih objašnjenja.

Rat iz Mahabharate

Publicista Sreten Petrović podseća da na desetak kilometara južno od Delhija u Indiji, nedaleko od kule Kutab Minar, čuda arhitekture iz 13. veka, stoji džamija sagrađena jedan vek ranije. U njenom predvorju postoji stub visok 7,30 metara, a na njemu je sanskritom ispisano sedam redova teksta koji saopštavaju da je stub, u 5. veku, podigao hindu kralj Čandra Varman. Stub je, takođe, od potpuno čistog gvožđa, a i danas na njemu nema nikakvih tragova rđe, dakle, potpuno je istih osnovnih karakteristika kao i naša igla iz Hisara. Iako vreme od 18 vekova i prostor od nekoliko hiljada kilometara razdvajaju indijski stub od leskovačke igle, izvesno je da su napravljeni prema istim tehnološkim principima, nepoznatim savremenoj nauci."

Gobrovski nas, u knjizi "Svet u kome (ne) živimo" ponovo podseća na drevnoindijski ep Mahabharata, koji beleži:

"Bleštavi projektil, sjajan kao vatra bez dima, bio je ispaljen. Mrak je pritisnuo sve četiri strane sveta... Činilo se da je Sunce sišlo sa svog puta." To oružje bilo je "obavijeno munjama" i "bilo je blještavo kao 10 000 sunaca". Zatim, "razlegao se prasak gromova, mada je nebo bilo bez oblaka, Zemlja je zadrhtala, pao je mrak, pomračilo se Sunce".

Priznaćete da liči na opis nekog vanzemaljskog, nuklearnog rada u kome je sigurno bilo u upotrebi i nerđajuće, "večno" železo.

Zato igla iz Hisara može biti za buduću, ne samo arheološku nauku važna - fusnota.

Božja kuća

Arheolog Stojić je, naime, već, pokušavao da odgonetne upotrebnu funkciju igle. On kaže: "Šta pretpostaviti za simboličko značenje nerđajuće igle od čistog gvožđa iz Leskovca? Da li su tvorci ovog izuzetnog predmeta unapred odlučili da on mora da bude od čistog i uz to nerđajućeg, plemenitog gvožđa? Za kakve je potrebe izrađen?"

Naziv igla za ovaj i slične predmete samo je puka konvencija savremenih istraživača, koji, osim nekih krajnje uopštenih tumačenja, i ne pokušavaju da pronađu odgovor na pitanje uloge i značenja takvih predmeta čak kada imaju veoma indikativan kontekst, kao što su, na primer, grob, kuća, jama.

Još je nepodesniji naziv "ukrasna igla". Ako neko u XIII veku pre n.e. od komada gvožđa hiljadama i hiljadama udaraca čekića iskuje predmet složenog i tipičnog oblika i naglašene veličine, koji je uz to nerđajući - nepropadajući - on svakako ne može da bude "igla" niti "ukrasna igla".

On može biti jedino predmet određene simboličke namene. Ne postoji način da se utvrdi njegova simbolička namena, tu čak ne pomažu ni analogije, imajući u vidu netipičnost geneze simbola. Ipak, čini se da sam oblik ovog predmeta i "čistoća" materijala od kojeg je izrađen upućuju na njegovu moguće značenje.

U suštini, predmet iz Leskovca, i njemu slični, mogu se razumeti kao veoma stilizovane antropomorfne predstave: bikonična glava - kao glava čovekolikog bića, izduženo zadebljanje u obliku paralelopipeda kao telo, a ostatak predmeta istovremeno kao ruke i noge - nešto čime se neposredno deluje.

Dakle, ako se ovako posmatra ovaj predmet, on može predstavljati samo znak izuzetnog dostojanstva njegovog vlasnika - statusni simbol - žezlo moći. Taj predmet istovremeno predstavlja nešto što je odmah vidljivo - određenu formu, ali u sebi nosi nešto što se ne vidi - čistoću - potpunu elementarnost i nešto što tu materiju, veoma

sklonu koroziji i brzom propadanju, čini, poput zlata, večnom i neuništivom. To što on sadrži u sebi to je božansko - neuništivo, forma predmeta je samo božja kuća u kojoj bi trebalo da se nastani božanski duh. DRAGAN JOVANOVIĆ